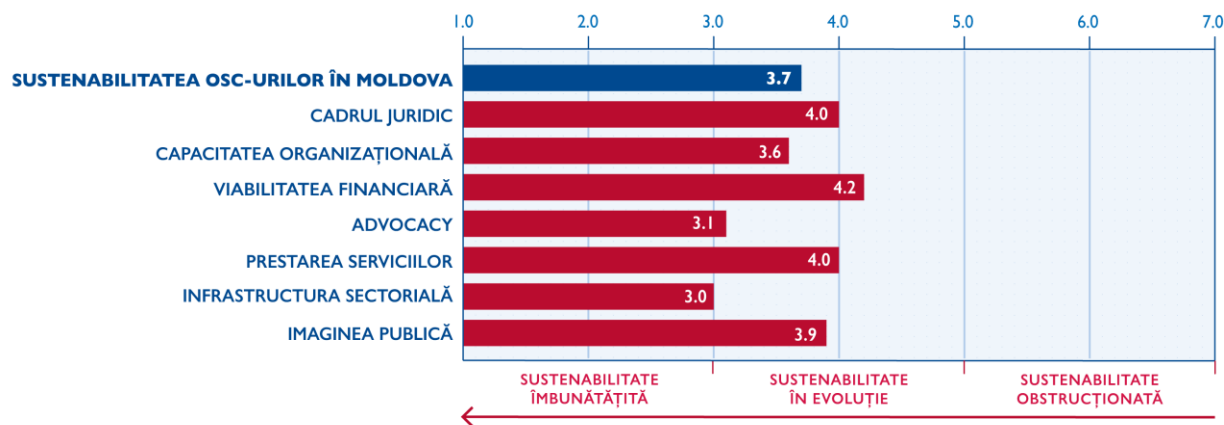

SUSTENABILITATEA GENERALĂ A OSC-URILOR: 3,7

Republica Moldova a suferit repercusiuni grave de natură economică, politică și socială după ce Federația Rusă a invadat Ucraina la 24 februarie 2022. În ziua în care a început războiul, Parlamentul Republicii Moldova a declarat stare de urgență, care a fost prelungită de câteva ore pe parcursul anului. Printre alte măsuri, starea de urgență a stabilit reglementări speciale pentru intrarea și ieșirea din țară, deplasare pe teritoriul țării și condiții speciale de muncă, precum și interzis adunările, demonstrațiile publice și alte activități în masă. Pandemia COVID-19 a trecut în plan secundar, în timp ce guvernul prim-ministrului Natalia Gavrilița, membră a Partidului proeuropean Acțiune și Solidaritate, se confrunta cu provocările tot mai mari cauzate de război, inclusiv aprovizionarea tot mai redusă cu gaz și amenințările la adresa securității naționale. Pe parcursul anului a continuat un război hibrid marcat de proteste violente, atacuri cibernetice, șantaj energetic¹ și dezinformare, iar mulți moldoveni consideră că acesta a fost instigat de Rusia.

Odată cu continuarea războiului, Moldova a devenit o destinație de refugiu pentru ucrainenii care au fugit din țara lor. Potrivit Ministerului Afacerilor Interne (MAI), în jur de 650.000 de ucraineni au intrat pe teritoriul țării până la 19 decembrie 2022, ceea ce reprezintă cel mai mare număr de refugiați pe cap de locuitor, în comparație cu alte țări din vecinătate sau membre al Uniunii Europene (UE). La sfârșitul anului, în Moldova mai rămâneau încă în jur de 89.000 de refugiați. Răspunzând la criza refugiaților cu mai multă rapiditate și agilitate decât a reușit guvernul să realizeze, OSC-urile și alte grupuri ale societății civile s-au mobilizat exemplar în câteva săptămâni de la începutul războiului pentru a oferi servicii de transport, adăpost, finanțare, suport informațional și consiliere psihologică pentru refugiații din Ucraina.

La 23 iunie 2022, Moldova și Ucraina au obținut statutul oficial de țări candidate pentru aderarea la UE, primul pas pe calea lungă spre statutul de stat membru al UE. Decizia a fost luată la doar o săptămână de la recomandarea Comisiei Europene ca Moldovei să-i fie acordat statutul de țară candidată de aderare la UE. Recomandarea a venit cu un șir de condiții, inclusiv necesitatea de a efectua reforme în domenii-cheie precum justiția, combaterea corupției, administrația publică și drepturile omului.

Parțial din cauza războiului, inflația a atins un nivel de peste 30 la sută în anul 2022, comparativ cu 14 la sută în anul 2021. Cel mai mult s-au scumpit serviciile (inclusiv resursele energetice, transportul și alimentația), prețul cărora a crescut cu 44%, urmate de produsele alimentare, care s-au scumpit cu 32%. OSC-urile și cetățenii au fost afectați în

¹ De exemplu, Rusia a redus exporturile de gaze naturale către Moldova. În combinație cu bombardarea infrastructurii energetice a Ucrainei, acest fapt a tulburat sursele de import de energie electrică ale Moldovei și a slăbit securitatea energetică a țării.

egală măsură de această mărire a prețurilor, însă percepțiile au fost că guvernarea a reușit să se descurce acceptabil, datorită sprijinului financiar și politic din partea Uniunii Europene, Statelor Unite și altor țări.

În pofida unui an dificil și a nenumărate provocări, sustenabilitatea generală a OSC-urilor nu s-a schimbat esențial în anul 2022. Componenta de viabilitate financiară a înregistrat o ușoară îmbunătățire care se datorează suportului masiv financiar oferit de către organizațiile finanțatoare pentru gestionarea crizei refugiaților. Celelalte dimensiuni ale sustenabilității OSC-urilor nu s-au modificat.

Potrivit Registrului de stat al unităților de drept privind organizațiile necomerciale, în decembrie 2022, în Moldova erau înregistrate aproximativ 15.538 de organizații necomerciale. Aproximativ 92% (14.276) dintre organizațiile înregistrate pot fi considerate OSC-uri în sensul utilizat în Indicele Sustenabilității OSC-urilor, iar restul sunt instituții publice, partide politice și alte organizații sociopolitice. Aproximativ 77% (11.047) dintre OSC-urile înregistrate sunt asociații obștești în sens mai îngust. Alte forme de OSC-uri includ organizații religioase, fundații, instituții private², sindicate, asociații ale utilizatorilor de apă, asociații patronale, publicații periodice necomerciale și grupuri de acțiune locală (GAL). GAL-urile reprezintă un tip relativ nou de OSC care include drept membri organizații necomerciale, autorități publice locale (APL) și agenți economici. În anul 2022, Agenția Servicii Publice (ASP) a înregistrat 473 de organizații noi, dintre care 318 de asociații obștești, 41 GAL-uri și 20 de sucursale ale organizațiilor internaționale, care au fost înregistrate preponderent pentru a lucra cu refugiații ucraineni. Potrivit datelor prezentate de Biroul Național de Statistică (BNS), doar 3.892 de organizații (25% din toate organizațiile înregistrate) au prezentat rapoarte în anul 2022, din care aproximativ 80% se află în Chișinău. Întrucât toate OSC-urile trebuie să prezinte rapoarte financiare anuale către BNS, aceste informații sunt percepute drept o reprezentare mai exactă a numărului de organizații active din țară.

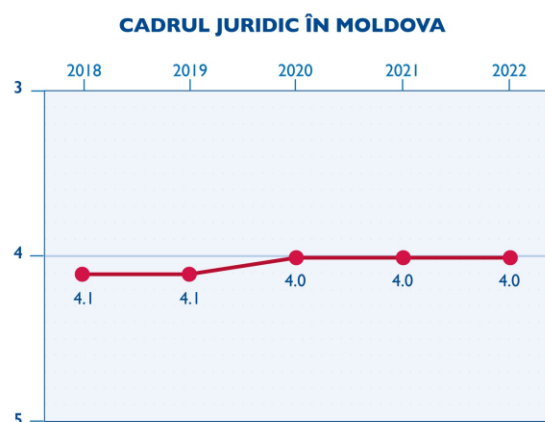
În 2022, în regiunea transnistreană, teritoriu separatist în estul Republicii Moldova, mediul de activitate al OSC-urilor rămâne în continuare unul dificil. OSC-urile din regiune au fost hărțuite și monitorizate de autoritățile locale și serviciile de securitate. OSC-urilor care primesc finanțare externă le este interzis să se implice în activități de advocacy, proteste, manifestarea criticilor în adresa autorităților și implicarea în așa-numitele „activități politice”, care includ practic toate activitățile cu excepția celor de prestare a serviciilor către beneficiari. Finanțarea externă a OSC-urilor din regiunea transnistreană este limitată. Începând cu ianuarie 2022, OSC-urile erau obligate să prezinte rapoartele financiare, fiscale și statistice către autoproclamatele autorități, în format electronic, deși în decembrie 2022 termenul respectiv a fost prelungit până în 2024. La finele anului 2022, potrivit datelor din Registrul asociațiilor obștești și al partidelor politice din regiunea transnistreană erau înregistrate 633 de OSC-uri, dintre care 10 au fost înregistrate în pe parcursul anului respectiv.

---

² Instituție privată este organizația necomercială constituită de către o singură persoană fizică sau juridică pentru realizarea unor scopuri necomerciale, finanțată parțial sau integral de fondator.

CADRUL JURIDIC: 4,0

Cadrul juridic care reglementează sectorul OSC nu a suferit modificări în anul 2022.

Legea cu privire la organizațiile necomerciale din 2020 este principalul act legislativ ce reglementează asociațiile obștești, instituțiile private și fundațiile, care reprezintă peste 80% din OSC-urile înregistrate din țară. În septembrie 2022, Parlamentul a inițiat elaborarea unei legi privind asociațiile de dezvoltare intercomunitară, un nou tip de structură asociativă destinată APL-urilor, prin intermediul cărora vor fi implementate inițiative locale și regionale, precum și servicii comunitare.

Orice persoană fizică sau juridică, cu excepția autorităților publice, instituțiilor de stat și a întreprinderilor municipale poate deveni membru sau fondator al unei organizații necomerciale. Pentru a fonda o asociație obștească este nevoie de două sau mai multe persoane fizice sau juridice. Pentru a se

înregistra, organizația trebuie să depună o cerere la ASP. Înregistrarea asociațiilor obștești se efectuează la centrele regionale ale ASP din fiecare raion, iar cererile pentru fundații și instituții private sunt procesate în capitală, la Chișinău, deși cererile pot fi colectate regional. Din 2022, ASP acceptă documentele prin poștă sau în format electronic, semnate cu semnătura electronică avansată oficială. Unul dintre documentele necesare este declarația privind beneficiarul efectiv al organizației, în conformitate cu Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor. OSC-urile au criticat această cerință, întrucât conducătorii organizațiilor necomerciale nu pot fi considerați beneficiari efectivi ai acestor organizații.

Înregistrarea majorității formelor de organizații necomerciale este gratuită, deși sindicatele și GAL-urile trebuie să achite suma de 1.149 MDL (aproximativ 60 USD) pentru a se înregistra. În anul 2022, taxele aplicate de ASP au variat de la 100 MDL la 440 MDL (de la aproximativ de la 6 USD la 23 USD) pentru anumite servicii de înregistrare, precum emiterea anumitor documente în regim de urgență sau aprobarea denumirilor. Procesul de înregistrare poate dura până la 15 zile, însă în practică acest proces este realizat mai rapid.

Conform Legii cu privire la organizațiile necomerciale, până la 27 august 2022, asociațiile obștești, instituțiile private și fundațiile trebuiau să-și aducă în concordanță actele de înregistrare la ASP în cazul în care acestea nu corespundeau cadrului normativ în vigoare. ASP a continuat să accepte actele de înregistrare chiar și după expirarea termenului stabilit și, până la sfârșitul anului, 3.000 de organizații s-au conformat acestor cerințe. Unele OSC-uri au relatat incidente în care personalul ASP a respins solicitările de înregistrare a modificărilor la actele de înregistrare în cazurile când textul acestora nu corespundea identic cu modelul de statut publicat pe site-ul ASP. Deși legislația permite Ministerului Justiției să inițieze procedura de lichidare forțată a OSC-urilor non-conforme, acest proces presupune un efort administrativ considerabil pentru autorități și cel mai probabil nu va fi aplicat în practică.

OSC-urile nu au raportat cazuri de hărțuire majoră în anul 2022. La fel ca în anii anteriori, OSC-urile au fost supuse unui număr mai mic de controale fiscale spre deosebire de entitățile comerciale. Numărul atacurilor asupra OSC-urilor în 2022 a scăzut față de anii anteriori, potrivit Raportului „Radiografia atacurilor asupra organizațiilor societății civile din RM”, realizat de Centrul de Resurse Juridice din Moldova. Atacurile înregistrate tindeau să fie îndreptate împotriva OSC-urilor care au criticat reforma justiției inițiată de guvernul actual sau care au fost implicate în astfel de evenimente precum Festivalul „Moldova Pride”. În aceste atacuri, a fost utilizat un arsenal de metode de denigrare a activității OSC-urilor, inclusiv catalogarea acestora că activează în interesul Partidului Acțiune și Solidaritate sau a țărilor occidentale și că subminează suveranitatea națională prin acceptarea finanțării externe. Au mai fost înregistrate atacuri frecvente asupra jurnaliștilor de investigație care au dezvăluit cazuri de corupție implicând foști demnitari și politicieni.

În octombrie 2022, Comisia pentru Situații Excepționale (CSE) a limitat libertatea de întrunire pașnică. Aceasta a interzis întrunirile ce blochează traficul în zilele lucrătoare și a oferit poliției competențe exclusive în procedurile de dispersare și sistare a întrunirilor. În luna decembrie, Comisia a suspendat licența de emisie pentru șase posturi de

televiziune pe durata stării de urgență „pentru lipsa unei informării corecte în reflectarea evenimentelor naționale, dar și a războiului din Ucraina.” Drept răspuns, multe OSC-uri au venit cu declarație prin care solicitau ca CSE să facă publică baza pentru luarea acelei decizii, însă CSE nu a oferit un răspuns detaliat conform solicitărilor.

Modificările propuse de guvern la Legea cu privire la accesul la informații ar permite înregistrarea doar a petițiilor electronice semnate cu semnături electronice oficiale. Acest fapt ar putea limita utilitatea acestui instrument de advocacy, deoarece puține persoane dețin astfel de semnături.

Pentru realizarea scopurilor statutare, OSC-urile pot colecta fonduri atât din surse locale cât și internaționale. Pe lângă donațiile internaționale și naționale, acestea mai pot utiliza instrumente precum crowdfunding-ul, donații SMS sau online și pot desfășura activități economice proprii. Suplimentar, persoanele fizice pot desemna 2% din impozitul lor pe venit spre OSC-urile acreditate de ASP.

Legislația permite OSC-urilor să desfășoare orice tip de activități, cu excepția celor care necesită licențiere specială. Cu toate acestea, conform prevederilor Codului Fiscal, doar activitățile care sunt intrinsec legate de scopurile stipulate în documentele statutare ale OSC-urilor beneficiază de exonerare de la plata impozitelor. Pentru activitățile ce nu se încadrează în aceste criterii, OSC-urile sunt supuse la plata unui impozit pe venit de 12%. Ca urmare a declanșării crizei refugiaților, numeroase OSC-uri și-au revizuit scopurile statutare și au modificat statutul pentru a aborda nevoile emergente ale refugiaților și pentru a fi scutite de plata acestui impozit.

Legea cu privire la filantropie și sponsorizare permite entităților comerciale să efectueze donații fiscal deductibile – atât financiare cât și în natură – însă acestea sunt limitate la o valoare care nu poate depăși 5% din venitul impozabil al companiei în cadrul anului fiscal respectiv. Legea cu privire la filantropie și sponsorizare a fost modificată la mijlocul anului 2022. Modificările oferă definiții mai exacte privind activitatea filantropică, activitatea de sponsorizare, cine pot fi filantropi, sponsori și beneficiari; extinde lista scopurilor filantropice și de sponsorizare și clarifică beneficiarii potențiali ai acestor activități.

În septembrie 2022 a fost aprobat și în ianuarie 2023 a intrat în vigoare Regulamentul cadru cu privire la mecanismul de finanțare nerambursabilă a proiectelor organizațiilor necomerciale. În urma acestui fapt, se așteaptă uniformizarea practicilor de acordare a finanțării și granturilor pentru OSC-uri de către autoritățile publice centrale și locale și diversificarea surselor lor de finanțare.

Pe parcursul anului 2022 a existat o cerere sporită de servicii juridice pentru OSC-uri, cauzată de necesitatea ajustării documentelor de înregistrare și statutare la Legea privind organizațiile necomerciale. Organizații precum Centrul CONTACT și Centrul de Instruire și Consultanță Organizațională (CICO) au oferit servicii juridice gratuite pentru mai mult de 50 OSC-uri pe parcursul anului 2022.

CAPACITATEA ORGANIZAȚIONALĂ: 3,6

Capacitatea organizațională a OSC-urilor a rămas neschimbată în anul 2022.

Odată cu începerea războiului din Ucraina, sute de OSC-uri s-au implicat prompt și au acordat suport indispensabil refugiaților. În special în prima jumătate a anului 2022, OSC-urile și-au pus pe pauză activitățile de bază iar resursele și eforturile acestora au fost canalizate spre ajutorul refugiaților. Datorită dezvoltării unei capacități organizaționale relativ bune a OSC-urilor în anii precedenți, multe OSC-uri din Moldova au reușit să se adapteze relativ ușor la noile realități. Întrucât legislația stipulează că actele de înregistrare și statutul organizației trebuie să reflecte activitățile acesteia, multe OSC-uri și-au ajustat actele statutare pentru a adăuga activități orientate spre refugiați. Pentru a face față noilor provocări, organizațiile internaționale de asemenea au susținut OSC-urile respective și au oferit dotare tehnică și materială, granturi și suport în elaborarea de politici și proceduri interne. De exemplu, cu sprijinul Agenției ONU pentru refugiați (UNHCR), Asociația Laolaltă și-a îmbunătățit sistemele manageriale interne și a elaborat mai multe politici și proceduri privind resursele umane și managementul financiar, precum și un cod de etică și politici anti-corupție și anti-fraudă.

Pe parcursul anului 2022, OSC-urile au continuat să-și îmbunătățească capacitatea de a interacționa cu constituenții și beneficiarii săi. Acest fapt este demonstrat de creșterea numărului de contribuabili care au valorificat mecanismul de desemnare procentuală (2%) către un OSC eligibil de la 34.805 persoane în 2021 la 37.955 persoane în 2022.

Eforturile de planificare ale OSC-urilor se bazează în mare pe proiecte. Majoritatea OSC-urilor în continuare nu dispun de planuri strategice și nu consideră elaborarea planurilor pe termen lung drept o prioritate. Această tendință a fost exacerbată atât de pandemia COVID-19, cât și de războiul din Ucraina, care au necesitat răspunsuri imediate. Pe măsură ce donatorii și OSC-urile și-au îndreptat atenția către aceste crize, obiectivele stabilite anterior ale OSC-urilor au fost lăsate deoparte într-o oarecare măsură. În pofida acestor factori, practicile de planificare strategică înregistrează lent tendințe pozitive în rândul OSC-urilor din Moldova. Potrivit unui sondaj realizat de către Centrul CONTACT în rândul beneficiarilor săi, în 2022 circa 70% din OSC-urile beneficiare dispuneau de Planuri Strategice, o creștere de circa 20% față de 2021. Totuși, aceste date nu reflectă situația în ansamblu pe sector.

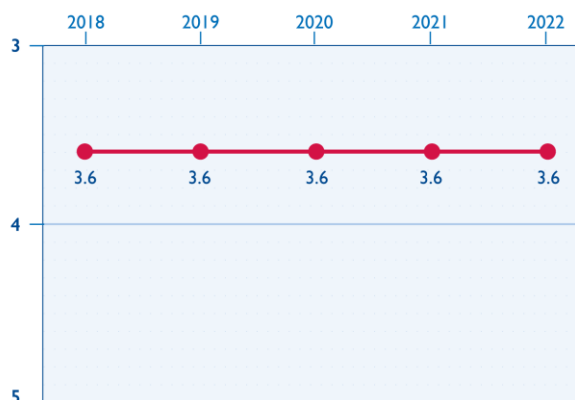
Lipsa unor organe eficiente de conducere și control continuă să reprezinte o vulnerabilitate a OSC-urilor din Moldova. OSC-urile au o anumită flexibilitate în stabilirea structurilor interne de management, deși trebuie să existe un organ suprem de conducere sub forma unui fondator pentru instituțiile private, adunarea generală a membrilor – pentru asociațiile obștești și a unui consiliu în cazul fundației. De asemenea, OSC-urile trebuie să aibă un organ executiv sau administrator. Deși legea stipulează că OSC-urile care nu conformează acestor prevederi pot fi lichidate, acest fapt încă nu a fost aplicat în practică. Majoritatea organizațiilor încă urmează să se conformeze cu aceste cerințe, pe când organele de conducere există adesea doar pe hârtie, iar membrii acestor organe se implică limitat în procesele de guvernare.

Angajarea în sectorul OSC este mai atractivă din punct de vedere financiar decât angajarea în sectorul privat. Potrivit datelor BNS pentru 2021, în sectorul necomercial salariații erau remunerați în medie cu 40% mai mult. Cu toate acestea, doar OSC-urile consolidate, cu acces la finanțare pe termen lung, pot asigura locuri de muncă pe perioade îndelungate sau nedeterminate. În plus, acest sector are cu mult mai puțini angajați – aproximativ 5.000 comparativ cu 700.000 în sectorul privat. Organizațiile mai mici de regulă angajează personal pentru perioade determinate, în baza contractelor individuale de muncă sau contractelor de prestări servicii. Având în vedere resursele financiare instabile, OSC-urile care angajează personal operează în general cu echipe executive reduse, limitate la funcții esențiale cum ar fi contabilii și coordonatorii de proiecte. Potrivit sondajului realizat de Centrul CONTACT, aproximativ 50% din OSC-urile respondente aveau sub cinci angajați în anul 2022, în timp ce alte 20% nu aveau niciun angajat. Cu toate acestea, în 2022, unele OSC-uri și-au crescut echipele grație finanțării acordate de donatori pentru a susține refugiații. De exemplu, Centrul de Drept al Avocaților (CDA), o organizație care acordă suport pentru refugiați, apatrizi și cetățeni străini, și-a majorat echipa de la zece angajați în 2021 la aproximativ o sută de angajați în 2022.

Multe OSC-uri recrutează voluntari pentru a-i implica în activitatea lor. Voluntariatul s-a extins în anul 2022 ca răspuns la fluxul de refugiați. De la începutul crizei umanitare, de exemplu, aproximativ 4.000 de persoane au solicitat să devină voluntari în cadrul inițiativei „Moldova pentru Pace”.

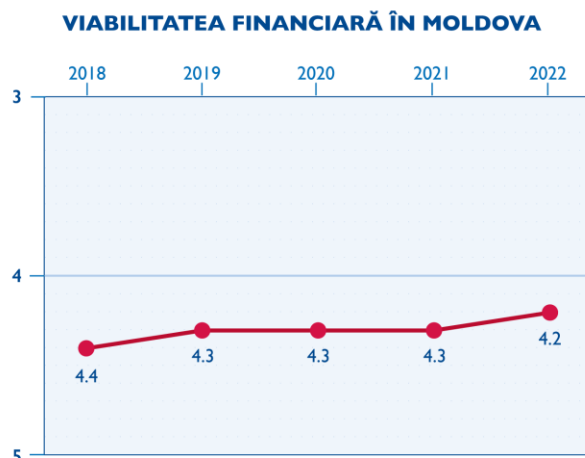
Organizațiile care implică voluntari în activitățile lor mai mult de douăzeci de ore pe lună trebuie să se acrediteze la Ministerul Educației și Cercetării. Organizațiile acreditate trebuie să semneze acorduri cu voluntarii, să elaboreze un program de voluntariat de 3 ani, să mențină registre și să ofere carnete de voluntari. Cu toate acestea, puține organizații solicită această acreditare. Potrivit Registrului de evidență a instituțiilor gazdă a activității de voluntariat, publicat de Ministerul Educației și Cercetării, doar 80 de organizații erau acreditate ca instituții gazdă a activității de voluntariat în decembrie 2022, dintre care 46 erau OSC-uri.

CAPACITATEA ORGANIZAȚIONALĂ ÎN MOLDOVA

Practicile de utilizare a instrumentelor digitale și online de comunicare de către OSC-uri au continuat să fie răspândite în 2022, deși aplicabilitatea acestora a fost mai redusă deoarece majoritatea întrunirilor și activităților au început să aibă loc cu prezență fizică odată cu atenuarea pandemiei. În continuare, în Chișinău și alte orașe mari, OSC-urile au condiții tehnice mai bune datorită existenței centrelor de resurse, precum și capacității OSC-urilor de a colecta mai multe fonduri. Atât persoanele fizice cât și juridice pot utiliza semnătura digitală în diverse operațiuni precum semnarea actelor juridice și a rapoartelor expediate către autorități. Cu toate acestea, au fost raportate cazuri când unele instituții publice, inclusiv unele din sistemul judecătoresc nu au acceptat documente semnate electronic.

VIABILITATEA FINANCIARĂ: 4,2

Situația financiară a OSC-urilor din Moldova s-a îmbunătățit ușor în 2022, datorită influxului brusc și generos de finanțare pentru a sprijini refugiații. Conform datelor recepționate de la BNS, OSC-urile moldovenești au primit venituri în sumă aproape 4,4 mlrd. MDL (aproximativ 232 mil. USD conform ratei de schimb din anul 2022), cu 6 la sută mai mult decât în 2021. Conform sondajului realizat de Centrul CONTACT, circa 52% din OSC-urile respondente au reușit să-și diversifice sursele de venit în 2022, comparativ cu 2021.

Principalii donatori externi continuă să fie Uniunea Europeană și USAID, urmate de agențiile ONU, Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) și Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida). La începutul anului, 22 de proiecte

finanțate de UE erau în curs de implementare de către OSC-uri, cu o sumă totală de peste 22 de milioane EUR (aproximativ 24 milioane USD). Potrivit site-ului [foreignassistance.gov](https://www.foreignassistance.gov), USAID a alocat 8,5 milioane USD pentru proiecte de încurajare a participării democratice și de dezvoltare a societății civile în 2022. GIZ a oferit câte 350.000 EUR (aproximativ 375.000 USD) OSC-urilor din regiunile Nord, Centru și Sud și din Unitatea Teritorială Autonomă (UTA) Găgăuzia pentru proiecte locale de combatere a corupției și de promovare a bunei guvernări. Solidarity Fund PL în Moldova, în parteneriat cu Rețeaua Națională LEADER prin intermediul Fondului de Dezvoltare Rurală – Inception Fund au oferit granturi în sumă de aproximativ 491.000 USD pentru GAL-urile noi create.

Deși nu există date disponibile cu privire la sumele totale, OSC-urile au primit, de asemenea, o finanțare externă semnificativă pentru a sprijini afluxul de refugiați în țară. De exemplu, Centrul de Informare și Resurse Pro Bono a primit peste 2 milioane USD de la Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF) pentru a implementa programe pentru refugiații ucraineni, precum și diverse proiecte pentru tineri.

OSC-urile pot primi bani direct din bugetul public prin granturi, subvenții și contracte de prestare a serviciilor. Ministerul Educației și Cercetării acordă cele mai mari granturi pentru OSC-uri, iar în 2022 MEC a acordat circa 286.000 USD sub formă de granturi pentru proiecte orientate spre participarea tinerilor, oportunități economice pentru tineri, precum și pentru consolidarea sectorului de tineret. Alte autorități publice centrale, care acordă finanțare OSC-urilor includ Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Ministerul Culturii, Ministerul Sănătății și Biroul Relații cu Diaspora din cadrul Cancelariei de Stat. În 2022 a început pilotarea a programului LEADER, destinat GAL-urilor din Moldova și oferea posibilitatea acestora să acceseze până la 5% din Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural, care avea un buget total de 3,27 mil. USD.

Anul 2022 a fost cel de-al șaselea an în care persoanele fizice plătitoare de impozite din Republica Moldova au avut dreptul de a redirecționa 2% din impozitul lor pe venit către un OSC acreditat. Potrivit Serviciului Fiscal de Stat, numărul organizațiilor care au primit astfel de venituri a crescut de la 665 în 2021 la 710 în 2022, iar suma colectată a crescut de la 9.783.950 MDL (aproximativ 551.694 USD pe baza ratei de schimb din 2021) la 9.958.023 MDL (aproximativ 527.000 USD pe baza ratei de schimb din 2022). OSC-urile afiliate anumitor instituții publice, precum

Asociația Obștească a Veteranilor și Pensionarilor MAI sau Asociația Veteranilor și Pensionarilor Inspectoratului Fiscal Principal de Stat „UNI-M” au rămas în continuare campioni la sumele colectate de la contribuabili, colectând sumar aproximativ 10% din cotribuțiile totale desemnate.

Activitățile de crowdfunding au înregistrat rezultate diverse. Platformele majore online de crowdfunding au continuat să fie active și în anul 2022 – www.particip.md, www.sprijina.md, www.caritate.md și www.guvern24.md – însă numărul de inițiative și sumele colectate au fost scăzute. Una dintre campaniile de crowdfunding de succes, inițiativa Moldova pentru Pace, a colectat aproape 100.000 EUR (aproximativ 107.000 USD) pentru necesitățile persoanelor refugiate și pe cele ale voluntarilor și voluntarelor.

OSC-urile pot genera venituri atât prin intermediul activităților economice proprii sau prin dezvoltarea de întreprinderi sociale. Conform unui raport al Asociației Eco-Visio din august 2022, la finalul anului 2022 existau aproximativ 60 de inițiative de antreprenoriat social în Republica Moldova, dintre care 11 dețineau statutul oficial din partea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social. În pofida potențialului său, antreprenoriatul social rămâne la un stadiu incipient de dezvoltare iar marea majoritate din aceste inițiative încă nu sunt sustenabile financiar. Totodată sunt necesare îmbunătățiri ale cadrului legal, fiscal și al achizițiilor publice pentru a stimula dezvoltarea acestora.

Majoritatea OSC-urilor, în special cele mici, nu dispun de sisteme adecvate de management financiar. Managementul financiar se limitează în mare parte la efectuarea și evidența operațiunilor contabile primare iar elaborarea politicilor financiare este realizată mai mult pentru a se conforma cerințelor donatorilor. Conform datelor prezentate de BNS și tendințelor din ultimii ani, mai puțin de o treime dintre OSC-uri prezintă situațiile financiare și rapoarte către autorități deși sunt obligați legal să facă acest lucru. Auditurile externe sunt, de obicei, desfășurate numai pentru proiectele mari, finanțate de donatori străini.

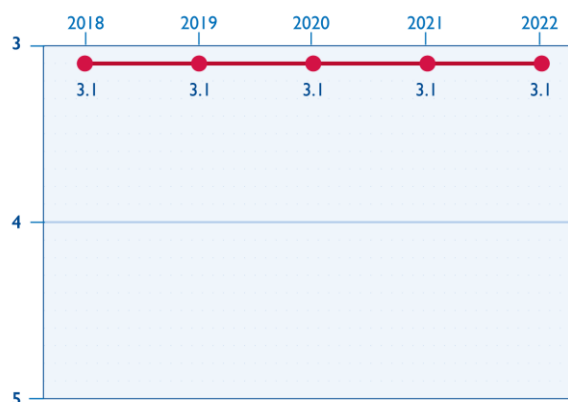
ADVOCACY: 3,1

În 2022, componenta de advocacy nu a înregistrat schimbări semnificative. Autoritățile au rămas deschise colaborării cu OSC-urile însă au existat în continuare deficiențe la capitolul transparenței în procesul decizional, acceptării inputului OSC-urilor pe subiecte legate de anti-corupție, programul de guvernare, reforma justiției și alte domenii sensibile.

Mai multe rapoarte documentează deficiențe în cooperarea dintre OSC-uri și autoritățile locale și centrale în anul 2022. Conform unui raport privind implementarea măsurilor propuse de Comisia Europeană în Avizul privind cererea de aderare a RM la UE, cooperarea cu societatea civilă a fost apreciată cu cel mai mic scor – 2,8 din 5 puncte – dintre cele nouă categorii supuse evaluării. Raportul a evidențiat probleme legate de transparența procesului decizional și absența platformelor permanente de colaborare dintre guvern și societatea civilă. Asemenea constatări se regăsesc și în Raportul CSO Meter al Centrului European pentru Drept Necomercial pentru anul 2022 și în Raportul anual privind activitatea Parlamentului pentru 2021–2022, realizate de Asociația Promo-Lex. Potrivit acestor rapoarte, autoritățile au încălcat frecvent normele cu privire la transparența în procesul decizional. De exemplu, Raportul Asociației Promo-Lex a constatat că 33% dintre proiectele de lege au ignorat termenul legal pentru recepționarea recomandărilor cetățenilor înainte de votul în primă lectură și doar 21% dintre proiectele depuse de deputați au fost supuse audierilor și dezbaterilor publice în cadrul tuturor comisiilor de profil.

La nivel de guvern și ministere există peste 150 de platforme consultative în cadrul cărora este implicată și societatea civilă însă nu există date oficiale privind eficiența și rezultativitatea acestora. Mai multe mecanisme și platforme de

ADVOCACY ÎN MOLDOVA

cooperare între OSC și autoritățile publice centrale nu funcționează de mai mulți ani și au continuat să fie inactice și în 2022. Acestea includ Conferința anuală, convocată de Președintele Parlamentului (convocată ultima dată în 2016); Consiliul Național de Participare (inactiv din 2019); Platforma consultativă cu reprezentanții OSC, înființată de Parlament (inactivă din 2019); și Consiliul Societății Civile sub egida Președinției RM (care nu mai există din anul 2020). În plus, în timp ce ultima Strategie de Dezvoltare a Societății Civile s-a încheiat în 2020, nu s-a înregistrat niciun progres în vederea creării unei noi strategii în 2022.

În pofida acestor deficiențe, în anul 2022 OSC-urile au jucat un rol major în avansarea integrării europene a Republicii Moldova. OSC-urile au participat activ în consilii de coordonare și au pledat pentru și monitorizat implementarea reformelor în multiple sectoare. În aprilie 2022 a fost stabilită Comisia Națională pentru Integrare Europeană (CNIE), care include un reprezentant al societății civile. Adicional, OSC-urile și centrele analitice afiliate din cadrul Platformei Națională a Forumului Societății Civile al Parteneriatului Estic (PNFSCE), au participat la procesul de evaluare a condițiilor în care Moldova primea statutul de țară candidat la integrarea în UE. În plus, aceste organizații au fost implicate în formularea răspunsurilor la chestionarul Comisiei Europene pentru evaluarea cererii de aderare a Republicii Moldova.

OSC-urile au lansat activități de monitorizare a unor aspecte precum discursul instigator la ură și discriminarea împotriva refugiaților și protecția drepturilor romilor, ale refugiaților și ale altor grupuri vulnerabile. De asemenea, OSC-urile au promovat libertatea exprimării. În anul 2022 a fost stabilit Consiliul coordonator pentru asigurarea securității informaționale. Consiliul include reprezentanți ai OSC-urilor, instituțiilor publice și entităților private și are drept scop supravegherea diferitor domenii informaționale, inclusiv sfera cibernetică, operațională și media. Membrii vor evalua transparența mediatică în raport cu accesul pentru interes public, monitorizarea respectării dreptului la informații și vor sugera mecanisme pentru ca societatea civilă să participe la definirea și evaluarea politicilor de securitate informațională. În plus, ei vor propune strategii pentru stimularea unui peisaj media online autonom.

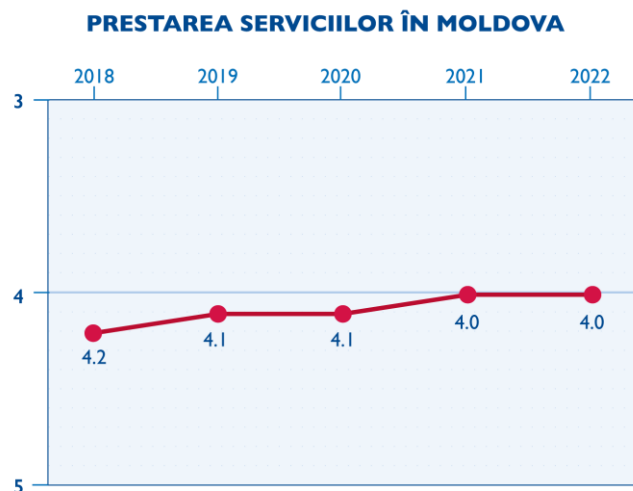
Cooperarea între OSC-uri și APL-uri a înregistrat în 2022 anumite rezultate pozitive. OSC-urile au continuat să colaboreze cu APL-urile din raioanele Soroca, Cahul și Căușeni prin intermediul Consiliilor Raionale pentru Participare pentru a îmbunătăți accesul cetățenilor la informații despre elaborarea de politici și pentru a îmbunătăți procesul de guvernare. Alte forme de cooperare cu APL-urile, stabilite în anul 2022, au inclus celulele de criză pentru coordonarea eforturilor de asistență ale guvernului, organizațiilor internaționale, OSC-urilor, inițiativelor private și voluntarilor, precum și Forumul sub-național de coordonare a refugiaților din Bălți.

Activitatea de lobby în continuare nu este reglementată legal în Moldova, deși Legea cu privire la transparența în procesul decizional și Legea cu privire la accesul la informații stabilesc o bază pentru activitățile de lobby. Suplimentar, Clasificatorul Ocupațiilor din RM (CORM), documentul care stabilește denumirile tuturor funcțiilor și profesiilor, include denumirea unei astfel de funcții precum „specialistul în activitatea de lobby”.

În 2022, au existat câteva exemple pozitive ale inițiativelor de advocacy, în urma cărora cadrul legislativ al OSC-urilor s-a îmbunătățit. Unul din aceste exemple îl reprezintă adoptarea în iulie 2022, de către Parlament, a modificărilor aduse la Legea cu privire la filantropie și sponsorizare după ani de efort depus de Platforma pentru Promovarea și Dezvoltarea Filantropiei. Mai multe rețele au continuat să interacționeze cu autoritățile pentru a promova interesele societății civile. Ca urmare a eforturilor Consiliului ONG, în 2022, Comisia de certificare privind atribuirea statutului de utilitate publică și-a relansat activitatea. În octombrie, Consiliul ONG a organizat Forumul ONG în cadrul căruia OSC-urile au aprobat o rezoluție care include mai multe solicitări adresate autorităților pentru a îmbunătăți colaborarea între autorități și OSC-uri. Platforma Națională a Forumului Societății Civile al Parteneriatului Estic, care promovează integrarea europeană, a participat în octombrie la o ședință comună organizată cu Comisiile Parlamentare, în urma căreia s-a decis stabilirea organizării unor ședințe anuale comune de setare a priorităților precum și consultări frecvente pe marginea proiectelor de lege.

PRESTAREA SERVICIILOR: 4,0

Componenta de prestare a serviciilor de către OSC-uri, nu s-a schimbat în 2022. Deși OSC-urile au prestat un nivel nemaipomenit de servicii către refugiații din Ucraina, acest fenomen a fost unul temporar, care nu a avut un efect pe termen lung asupra sectorului de prestare a serviciilor.

Odată cu începerea războiului din Ucraina, OSC-urile au fost primele care au reacționat și au oferit sprijin substanțial refugiaților care soseau în Moldova. Potrivit Raportului de cercetare „Cartografierea eforturilor organizațiilor societății civile, membre și parteneri APSCF, de sprijinire a refugiaților ucraineni din Moldova” elaborat de Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei (APSCF), cele 100 de OSC-uri membre și non-membre intervievate, până la începutul lunii iunie 2022 au oferit suport pentru circa 240.000 de

refugiați din Ucraina. Din martie până în mai, OSC-urile menționate au cheltuit în jur de 6,5 mil. USD pentru aceste activități. Majoritatea respondenților au asigurat refugiații cu produse de îngrijire (78,0%), produse alimentare (76,0%), materiale pentru copii (68,0%), vestimentație (67,0%) și consiliere psihologică (62,0%). Potrivit unui Raport publicat de Agenția ONU pentru refugiați (UNHCR) în decembrie 2022, refugiații din Ucraina au beneficiat de diverse servicii de suport atât din partea organizațiilor internaționale cât și a OSC-urilor parteneri. De exemplu, Centrul de Drept al Avocaților a acordat servicii juridice pentru aproximativ 78.000 refugiați, iar circa 3.600 persoane au beneficiat de consiliere psihologică și suport psihologic din partea INTERSOS. Totodată, peste 100.000 persoane au primit ajutoare financiare în numerar în sumă de peste 57 mil. USD. În timp ce cea mai mare parte a acestui sprijin a fost oferită de agențiile internaționale majore, cum ar fi Programul Alimentar Mondial și UE, unele fonduri au fost distribuite de OSC-urile locale.

Potrivit studiului realizat de APSCF, s-a constatat că la începutul crizei nu au existat mecanisme clare cu privire la livrarea unui pachet standard de servicii necesare refugiaților, conducând la o suprapunere a sprijinului acordat de diverse organizații. Pe parcursul anului, au fost preluate bune practici de prestare a serviciilor integrate refugiaților. Un exemplu în acest sens sunt centrele Blue Dot, create, dotate și întreținute cu suportul UNICEF și UNHCR împreună cu autoritățile locale și OSC-uri parteneri, care au scopul de a oferi un spațiu sigur, unde copiii și familiile să poată obține servicii esențiale și informații. La situația din iulie 2022 existau opt centre Blue Dot, care au prestat servicii pentru aproximativ 16.000 de persoane. Inițiativa „Moldova pentru Pace” a lansat o platformă, prin intermediul căreia voluntarii locali puteau oferi ajutor precum cazare și transport, iar refugiații sosiți puteau solicita ajutor de lungă sau de scurtă durată. Prin intermediul site-ului au fost prelucrate peste 125.000 de cereri de ajutor și au fost ajutate în jur de 300.000 de persoane.

Deși a existat un suport masiv pentru refugiații din Ucraina, populația locală nu a beneficiat în aceeași măsură de suport. Cu toate acestea, în 2022, OSC-urile au continuat să ofere servicii în domenii precum educație, antreprenoriat, asistență juridică, dezvoltare instituțională, asistență pentru persoanele cu dizabilități și asistență medicală la domiciliu. Pentru a determina nevoile beneficiarilor, OSC-urile, de obicei, se adresează direct către aceștia, sau realizează sondaje, studii sau alte tipuri de analize.

Statul susține prestarea de servicii de către OSC-uri prin diferite mecanisme precum finanțarea nerambursabilă, contractarea de servicii, finanțarea cu scop special, inclusiv prin comandă socială³ sau subvenții directe. Totodată, statul poate susține OSC-urile prin oferirea gratuită sau în condiții preferențiale a dreptului de a folosi proprietatea publică. De exemplu, OSC-urile acreditate participă la concursurile pentru serviciile medico-sanitare contractate de

³ În cadrul achizițiilor de servicii sociale, autoritățile publice emit un set de contracte pentru prestarea de servicii în interesul comunității. Doar companiile și organizațiile necomerciale acreditate pot participa la concursuri de achiziție de servicii sociale.

Casa Națională de Asigurări în Medicină (CNAM). Potrivit Raportului CSO Meter, în 2022, 18 OSC-uri au fost contractate pentru servicii în valoare de 1,3 mil. EUR (aproximativ 1,4 mil. USD). În 2021 OSC-urile au reprezentat 20% din instituțiile contractate, pe când în 2022 – 27% din instituțiile contractate erau OSC-uri. OSC-urile care participă la procesele de achiziții publice sunt oarecum dezavantajate de condițiile împovărătoare de a dispune de resurse semnificative în avans, dar și de întârzierile frecvente la plata pentru servicii.

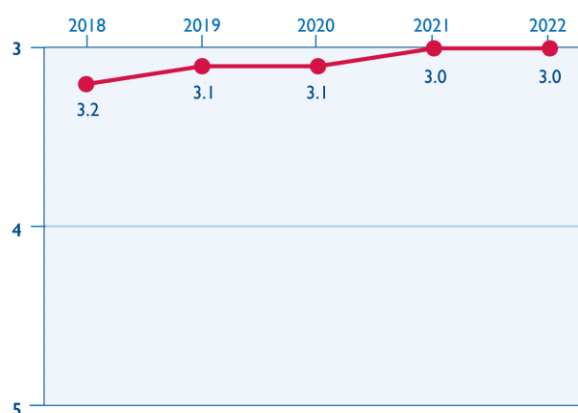
Pe parcursul anului 2022, autoritățile locale și centrale au apreciat și recunoscut importanța implicării OSC-urilor în gestionarea crizei refugiaților. De exemplu, în luna mai 2022, Președintele RM a transmis la peste o sută de OSC-uri naționale și internaționale, dar și către companii private, scrisori de recunoștință pentru sprijinul oferit și pentru acțiunile de voluntariat pe care le-au inițiat pentru a ajuta refugiații.

INFRASTRUCTURA SECTORIALĂ: 3,0

Infrastructura ce sprijină sectorul OSC a fost stabilă în 2022.

În continuare în Chișinău cât și în regiuni, există organizații intermediare de suport și centre de resurse pe oferirea de suport instituțional și dezvoltarea capacităților organizaționale ale OSC-urilor și publicului. La nivel național, Centrul CONTACT și CICO sunt principalele centre de resurse, pe când Asociația „ProEuropa” a rămas principala organizație resursă pentru OSC-urile din UTA Găgăuzia. În 2022, aceste grupuri au oferit granturi mici pentru OSC-urile locale, organizat evenimente și instruirii tematice, alte activități de consolidare a capacităților, precum și au ajutat la implementarea activităților. Rețeaua Națională LEADER din RM a oferit suport pentru crearea și consolidarea GAL-urilor.

INFRASTRUCTURA SECTORIALĂ ÎN MOLDOVA

Pe lângă multitudinea de granturi destinate pentru susținerea refugiaților, finanțatorii locali au acordat sprijin și în alte domenii. De exemplu, cu sprijin financiar din partea UE, Fundația Est-Europeană în parteneriat cu Centrul CONTACT au oferit granturi în sumă totală de 375.000 EUR în sprijinul activităților de antreprenoriat social. Prin intermediul proiectului „Cetățenii și organizațiile societății civile – împreună împotriva corupției” finanțat de UE și GIZ, AO „Pro Cooperare Regională” (ProCoRe) a oferit finanțare pentru 16 OSC-uri din Regiunea Nord. Granturile au variat de la 10.000 EUR la 30.000 EUR. Internews în Moldova a oferit granturi pentru organizațiile de media independente în valoare de peste 240.000 EUR (aproximativ 257.000 USD) prin intermediul programului „Fond de Sprijin pentru Mass-Media Independentă din Moldova” finanțat de UE.

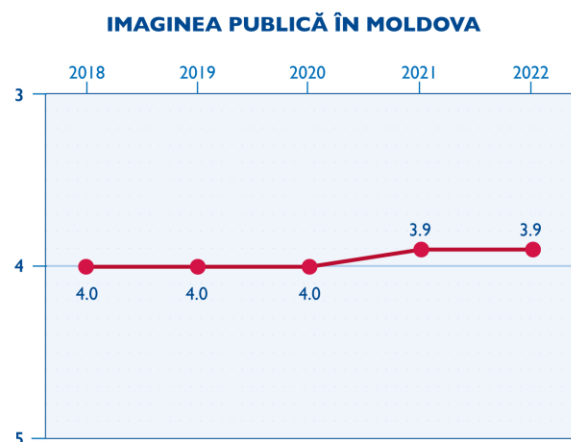
Cooperarea între coalițiile și structurile asociative existente a continuat și în 2022. Printre acestea se numără APSCF, Platforma Națională a Forumului Societății Civile al Parteneriatului Estic, Platforma pentru Egalitate de Gen, Platforma pentru Promovarea și Dezvoltarea Filantropiei, Platforma pentru dezvoltarea antreprenoriatului social și Consiliul ONG. Ca răspuns la războiul din Ucraina, în 2022 au apărut și unele inițiative noi. De exemplu inițiativa Moldova pentru Pace a reușit să reunească un număr mare de voluntari, donatori privați și cetățeni pentru a ajuta refugiații care soseau în țară.

Disponibilitatea oportunităților de instruire pentru OSC-uri a crescut în 2022, preponderent datorită sprijinului sporit al donatorilor pentru OSC-urile axate pe activități pentru refugiați. Astfel, APSCF a organizat instruirii în prevenirea traficului de ființe umane pentru circa 500 de specialiști din 4 raioane; a consolidat competențele a 41 de asistenți sociali și specialiști în protecția drepturilor copilului, iar 600 de profesioniști/profesioniste din domeniul educației au beneficiat de un program de suport psiho-emoțional. OSC-urile au avut acces la oportunități de instruire în 2022 în majoritatea domeniilor, însă se atestă o lipsă de instruirii și experți în anumite domenii, cum ar fi managementul financiar, expertiză mediatică etc. Centrul CONTACT a instruit reprezentanții a peste 20 OSC-uri prin intermediul Programului de dezvoltare al ONG-urilor „Restart”. Subiectele instruirilor au inclus planificarea

strategică, monitorizarea, evaluarea și raportarea, managementul resurselor umane și financiare, reziliența financiară, mobilizarea comunității și a voluntarilor în condiții de criză, relații cu publicul și comunicare, precum și integrarea dimensiunilor de gen și mediu în politicile și activitățile organizaționale.

Cooperarea OSC-urilor cu sectorul public a înregistrat rezultate pozitive în anul 2022, întrucât cele două părți au lucrat împreună pe partea ce ține de gestionarea crizei refugiaților. Astfel, 95 de OSC-uri și organizații internaționale au devenit membre ale grupului operativ înființat de Guvern, reorganizat ulterior ca Centru Unic de Gestionare a Crizelor. OSC-urile au făcut parteneriat cu mass media în campania „Cunoaște ONG-ul tău”, care a fost organizată de Centrul CONTACT. În cadrul acestei campanii au fost difuzate 4 emisiuni la un post TV național în cadrul cărora a fost prezentat impactul și rolul OSC-urilor în comunități, aportul acestora la dezvoltarea locală și sprijinul oferit beneficiarilor. Sumar, campania a înregistrat o audiență TV de circa 720.000 persoane și un impact pe social media de 66.000 persoane. Sectorul privat a colaborat cu OSC-urile în cadrul unor activități de lobby și advocacy. De exemplu, Asociația Moldova Fruct, care reunește peste 180 de întreprinderi din domeniul agricol, a organizat mai mult de zece întâlniri cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, cu Președintele Parlamentului și alții. Ca urmare a acestor acțiuni, traficul auto la frontiere, care afecta exporturile, a fost fluidizat și a fost promovat programul „Fructe în școli”.

IMAGINEA PUBLICĂ: 3,9

Imaginea publică a OSC-urilor a rămas neschimbată în anul 2022. Deși percepția generală a OSC-urilor s-a îmbunătățit în prima jumătate a anului datorită implicării lor în criza refugiaților, aceasta a scăzut din nou în a doua jumătate a anului din cauza asocierii OSC-urilor cu guvernul. Intervențiile OSC-urilor în legătură cu criza refugiaților au fost percepute pozitiv în prima jumătate a anului. Aceste eforturi au beneficiat de o acoperire mediatică intensă și publicul a recunoscut rolul semnificativ pe care l-au jucat OSC-urile. OSC-urile implicate în alte activități au beneficiat de acoperire mediatică ocazională, în funcție de aria de expertiză și subiectele de interes național.

În a doua jumătate a anului, după ce afluxul de refugiați a scăzut, mediatizarea OSC-urilor a fost mai puțin pozitivă.

De exemplu, partidele de opoziție au acuzat guvernul de incompetență. OSC-urile au fost blamate parțial pentru acest eșec, deoarece mulți demnitari de stat au venit din sectorul societății civile.

Potrivit Barometrului de Opinie Publică din noiembrie 2022, încrederea populației în OSC-uri a suferit o scădere pe parcursul anului. Doar 24% dintre respondenți manifestă încredere în OSC-uri, în comparație cu iunie 2021, când nivelul de încredere în OSC-uri a fost de 30%. Aceste fluctuații semnificative între diferiți ani sunt cel mai probabil rezultatul unui nivel scăzut de înțelegere a conceptului de OSC-uri și a rolului acestora în societate.

Autoritățile tot au recunoscut și apreciat rolul semnificativ al OSC-urilor în gestionarea crizei refugiaților. De exemplu, Președintele RM a transmis la peste o sută de organizații scrisori de recunoștință pentru implicarea, serviciile lor și pentru acțiunile de voluntariat pe care le-au inițiat pentru a ajuta refugiații din Ucraina. Implicarea OSC-urilor în gestionarea crizei refugiaților a sporit solidaritatea dintre comunitatea de afaceri și OSC-uri. Sectorul privat vede din ce în ce mai mult OSC-urile ca pe niște platforme care pot rezolva problemele cu care se confruntă și ca pe o resursă utilă pentru dezvoltarea propriilor afaceri.

OSC-urile se confruntă cu deficiențe în ceea ce privește promovarea și activitățile de PR, ceea ce se întâmplă preponderent din cauza că OSC-urile depind de finanțare bazată pe proiecte, astfel având resurse limitate pentru a angaja personal specializat în domeniul comunicării. Ca urmare, responsabilitățile legate de comunicare sunt adesea combinate cu alte sarcini în poziții cu salarii modeste, ceea ce îngreunează atragerea candidaților calificați.

Transparența și implementarea mecanismelor de auto-reglementare în continuare nu reprezintă o prioritate pentru OSC-urile din Moldova. Deși Legea privind organizațiile necomerciale prevede obligativitatea publicării rapoartelor anuale de către OSC-uri în primele 6 luni ale fiecărui an, doar OSC-urile mari elaborează și publică rapoarte anuale programatice și financiare, în timp ce celelalte o fac fie în mod neregulat sau deloc. O realizare în privința sporirii transparenței OSC-urilor a fost lansarea platformei web www.ngo.md, pe care organizațiile își pot crea profiluri individuale și distribui informații relevante despre activitatea acestora, inclusiv rapoartele de activitate. Până la sfârșitul anului 2022, mai mult de 100 de OSC-uri s-au înregistrat pe această platformă.

Declarație de declinare a responsabilității: Opiniile exprimate în acest document sunt cele ale paneliștilor și ale altor cercetători din cadrul proiectului și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale USAID sau FHI 360.